

УДК 338.4

С. В. Качула,

д. е. н., професор, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2540-862X>

Б. В. Погорелов,

магістр кафедри фінансів, банківської справи та страхування,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8827-9100>

DOI: 10.32702/2306-6792.2022.22.40

ЛІКВІДНІСТЬ ЯК ХАРАКТЕРИСТИКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

S. Kachula,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Finance,
Banking and Insurance, Dnipro State University of Agriculture and Economics

B. Pohorelov,

Master's student of the Department of Finance, Banking and Insurance,
Dnipro State Agrarian and Economic University

LIQUIDITY AS A CHARACTERISTIC OF THE FINANCIAL CONDITION OF AN AGRICULTURAL ENTERPRISE

У статті окреслено пошук шляхів удосконалення управління ліквідністю підприємств, та сільськогосподарських в тому числі, з метою підвищення ефективності їх діяльності. У системі фінансового управління сільськогосподарським підприємством в останні роки все більша увага приділяється питанням раціональної організації фінансових потоків, які істотно впливають на кінцеві результати фінансово-господарської діяльності. Така система створюється з метою ефективного використання активів підприємства та джерел їх формування, забезпечення ліквідності та платоспроможності, мінімізації ризиків діяльності та оптимізації витрат на фінансування господарської діяльності. Недостатня ліквідність активів може призвести до неплатоспроможності та банкрутства, а з іншого боку, надлишок ліквідності може викликати зниження рентабельності. Через це сучасна практика вимагає появи дедалі досконаліших процедур проведення аналізу та діагностики ліквідності організації. Аналіз факторів та чинників від яких залежить значення показника ліквідності дозволив зробити висновок, що негативний ефект, який впливає на зниження ліквідності, можна компенсувати за допомогою емісії акцій і додаткового залучення коштів. Покращити перелічені фактори та підвищити ліквідність та платоспроможність підприємства можливо за рахунок злагодженої роботи управлінського персоналу та трудового колективу.

The article outlines the search for ways to improve the liquidity management of enterprises, including agricultural enterprises, with the aim of increasing the efficiency of their activities. In the system of financial management of an agricultural enterprise in recent years, more and more attention is paid to the issues of rational organization of financial flows, which significantly affect the final results of financial and economic activity. Such a system is created for the purpose of more rational use of the company's assets and the sources of their formation, ensuring liquidity and solvency, minimizing activity risks and optimizing the costs of financing economic activity. The problem of liquidity management occupies a special place in the financial management system of any organization. The liquidity of an agricultural enterprise is one of the important indicators of the financial condition, and competent management of it will allow not to lose solvency and avoid bankruptcy. A distinctive feature of a reliable and stable organization is its ability to meet its

obligations on time and in full. At the same time, regardless of the stage of the life cycle in which the organization is located, management is forced to solve the task of determining the optimal level of liquidity, since, on the one hand, insufficient liquidity of assets can lead to insolvency and bankruptcy, and on the other hand, excess liquidity can cause a decrease in profitability. Because of this, modern practice requires the emergence of increasingly sophisticated procedures for analyzing and diagnosing the organization's liquidity. The analysis of factors on which the value of the liquidity indicator depends has allowed to conclude that the negative effect, which affects the decrease in liquidity, can be compensated with the help of the issue of shares and additional raising of funds. It is possible to improve the listed factors and increase the liquidity and solvency of the enterprise due to the coordinated work of the management staff and the labor team. In the conditions of the modern financial crisis and the ever-increasing level of inflation, a financial-debt type of entrepreneurship has developed, which is manifested primarily in the absence of own capital of enterprises and the presence of sources for their formation. The most urgent are the problems of strengthening payment discipline, bringing the enterprise out of the non-payment crisis and stabilizing the level of agricultural production.

Ключові слова: ліквідність, платоспроможність, фінансова стійкість, прибуток, коефіцієнти ліквідності, рентабельність.

Key words: liquidity, solvency, financial stability, profit, liquidity ratios, profitability.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Фундаментальними елементами ефективного управління будь-якою організацією є постійне вивчення її фінансового стану, факторів, що на нього впливають, а також прогнозування ймовірних доходів. Завдяки аналізу фінансової документації можна оцінити минулий, поточний стан справ та окреслити перспективи розвитку на майбутнє. Одним із моментів, за яким працівник фінансової служби підприємства зобов'язані весь час стежити, є ліквідність. В ринкових умовах підприємство повинно мати якісний і достатній майновий потенціал, що є однією з найважливіших умов його платоспроможності та конкурентоспроможності. Основним показником цього потенціалу є ліквідність — показник, який комплексно відображає здатність підприємства здійснювати безперервну господарську діяльність та своєчасно розраховуватися за зобов'язаннями перед контрагентами.

Сучасне сільськогосподарське підприємство — це складна система, яка складається з багатьох взаємопов'язаних і взаємодіючих компонентів, а управління цими складовими є специфічним. Діяльність сільськогосподарського підприємства істотно відрізняється від діяльності інших виробничих підприємств. У сільському господарстві значне значення мають специфічні чинники, такі як сезонність, біологічні активи, високі природно-кліматичні ризики, низька рентабельність сільськогосподарського виробництва. Це передбачає особливі вимоги до організації та аналізу ліквідності активів сільськогосподарського підприємства.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Показники ліквідності призначені для надання інформації про платоспроможність і фінансову гнучкість підприємства. З одного боку, постійне зростання ліквідності гарантує виживання компанії у кризові періоди, з іншого — це один із основних індикаторів для інвесторів та партнерів. Інвестори не завжди готові співпрацювати з підприємством/організацією, яка перебуває на межі банкрутства. Для кожного керівника важливо знати шляхи покращення платоспроможності та ліквідності підприємства незалежно від того, в якому саме регіоні розташований бізнес. Пошуком шляхів удосконалення управління ліквідністю підприємств в цілому та сільськогосподарських підприємств окремо займалися як вітчизняні, так і зарубіжні науковці. Зокрема, це праці В. Вовка та В. Бугая [1], О. Гудзь О. [2], Добровольської [4; 13], Л. Лахтіонової [7], Л. Ремньова [10], С. Халатур [12; 14] та ін. В своїх працях фахівці досліджують ліквідність підприємств за показниками поточної фінансової ліквідності, показників підвищеної фінансової ліквідності та показників високої фінансової ліквідності. Навіть якщо станеться найгірший варіант і підприємство доведеться ліквідувати, за високої ліквідності це можна зробити найменш болісно. Тема пошуку шляхів збільшення ліквідності досить актуальна і, хоча вона досить широко досліджується, все ще залишається проблематичним питанням щодо дослідження факторів від яких залежить значення показника ліквідності з метою його підвищення.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Мета написання статті полягає в узагальненні факторів впливу на управління ліквідністю підприємства та пошуку шляхів її підвищення.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Фінансова стійкість сільськогосподарських підприємств значною мірою залежить від того, як і скільки коштів перебуває в розпорядженні підприємства і в якому напрямку вони інвестовані. Використовуваний капітал поділяється на власний і позиковий та залежить від його розташування.

Власні кошти підприємства пояснюються необхідністю самофінансування і є основою самостійності підприємства. Проте слід зазначити, що фінансування підприємства за рахунок власних коштів не завжди є вигідним, і в основному це проявляється у виробництві продукції сезонного характеру. При цьому іноді на банківських рахунках накопичується велика сума грошей, а в інших випадках знайти кошти неможливо.

Слід також зазначити, що при низькій вартості фінансових ресурсів підприємство може досягти вищого результату, ніж інвестиції, щодо оплати кредитних ресурсів, а залучення позикових коштів може призвести до підвищення рентабельності власних коштів. Водночас, якщо кошти підприємства формуються переважно за рахунок короткострокових зобов'язань, то фінансовий стан підприємства буде нестійким. Тобто використання короткострокових інвестицій потребує постійної оперативної роботи, спрямованої на недопущення довгострокового обороту та контроль за його своєчасним поверненням.

Отже, фінансовий стан підприємства безпосередньо пов'язаний з оптимальним співвідношенням власних і позикових коштів. Правильне формування фінансової стратегії допоможе підвищити ефективність діяльності підприємств.

Таким чином, фінансова стійкість безпосередньо залежить від джерел фінансування підприємства. У зв'язку з цим слід зазначити, що фінансова стійкість підприємств, які є невід'ємною складовою економічної системи, є важливою для досягнення сталого економічного зростання в країні. Це пов'язано з тим, що фінансова стабільність та її досягнення є запорукою ефективності діяльності суб'єктів господарювання та основою їх міцних позицій. У зв'язку з цим фінансова стійкість є однією з

найважливіших економічних проблем у визначенні фінансових можливостей, а найважливішим коефіцієнтом "фінансової стабільності" є ліквідність.

Ефективне управління ліквідністю має особливе значення для сільськогосподарських підприємств, яким характерним є те, що процес виробництва не збігається з процесом праці. Крім того, виробництво сильно залежить від природи. У зв'язку з цим доходи від реалізації мають сезонний характер, а витрати відбуваються протягом року. Як наслідок, однією з найважливіших цілей керівництва сільськогосподарського підприємства є підтримка ліквідності, яка проявляється у наявності відповідних запасів грошових коштів та вмілому їх розпорядженні. Ліквідність є одним із найважливіших факторів, що визначають фінансовий стан компанії, але і прибутковість також важлива, особливо під час кризи, коли ліквідність втрачається. Втрата фінансової ліквідності є найпоширенішою причиною банкрутства та одним із перших симптомів, що загрожують фінансовій стабільності підприємства. Ліквідні кошти підприємства — всі наявні активи, які у стислі терміни можуть бути конвертовані в кошти на оплату боргових зобов'язань. Тобто, до ліквідних засобів відносяться: готівкові фінансові активи; вклади, що зберігаються на рахунках у банку; інвестиційні портфелі (цінні папери); оборотні кошти, які можуть бути реалізовані за короткий термін [3; 5; 7].

На практиці до розрахунку приймаються кілька коефіцієнтів ліквідності підприємства, кожен із яких надає інформації про фінансове становище комерційної організації у конкретний час. Кожному розрахунковому коефіцієнту відповідає той чи інший різновид ліквідності підприємства. Поточна ліквідність є співвідношення поточних активів і поточних боргів початку і поклада край облікового періоду (календарного року). Коефіцієнт поточної ліквідності є індикатором, що вказує на те, чи здатна організація самостійно виплачувати свої поточні борги за допомогою наявних оборотних активів. Якщо коефіцієнт поточної ліквідності буде менше одиниці, це може свідчити про те, що підприємство не стабільне. Нормальним коефіцієнт поточної ліквідності можна вважати, якщо його значення перевищує 1,5. У сільськогосподарських підприємствах у зв'язку з необхідністю підтримувати високий рівень виробничих і товарних запасів оптимальне значення коефіцієнта поточної ліквідності знаходиться на більш високому рівні. Коефіцієнт абсолютної ліквідності відображає

здатність підприємства виплачувати короткострокові борги за допомогою середньо-і високоліквідних активів і показує, коли виробничі запаси та дебіторська заборгованість можуть бути перетворені на готівку. Під коефіцієнтом абсолютної ліквідності розуміється співвідношення всіх фінансових коштів організації (навіть фінансових вливань) до її поточного боргу. Нормою вважається значення коефіцієнта щонайменше двох десятих. Ліквідність — це показник зовнішньої стійкості організації, який є гарантом забезпеченості оборотних активів та відображенням здатності підприємства анулювати короткострокові борги. Коефіцієнти ліквідності дають можливість сформулювати думку, яка частина боргу може бути погашена до дати складання балансу. Нормальні показники коефіцієнта перебувають у проміжку 0,2—0,3.

Призначення загального коефіцієнту ліквідності підприємства — об'єктивно оцінити забезпеченість підприємства оборотними активами. Цей показник допомагає визначити, у яких пропорціях оборотні активи здатні перекрити боргові зобов'язання.

До факторів, що впливають на ліквідність підприємства належать: рівень дебіторської заборгованості; прибуток; структура капіталу підприємства; матеріальні активи (рис. 1).

На показники ліквідності можуть впливати фактори зовнішнього середовища, наприклад, спад усієї галузі по країні, старіння технологій (моральне), банкрутство організацій-боржників та ін. У подібних ситуаціях негативний ефект, що впливає на зниження ліквідності, можна компенсувати за допомогою емісії акцій і додаткового залучення коштів. Покращити перелічені фактори та підвищити ліквідність та платоспроможність підприємства можливо за рахунок злагодженої роботи управлінського персоналу та трудового колективу. Нерідко при цьому доводиться наймати кваліфікованих фахівців із боку (аналітиків, економістів). Такі рішення позитивно відбиваються на роботі підприємства [6; 8; 9].

Підприємства, що характеризуються хорошою рентабельністю на момент втрати ліквід-

Рис. 1. Характеристика факторів, що впливають на ліквідність підприємства

Джерело: узагальнено за даними [5; 6; 7; 9].

ності, можуть легше отримати зовнішні кошти, наприклад банківський кредит. Особливо це важливо в умовах економічної кризи, коли низька рентабельність підприємства може позбавити його можливості отримати необхідні фінансові ресурси, а це в свою чергу тягне за собою ризик банкрутства. З іншого боку, надмірна заборгованість підприємства в умовах кризи, тобто в ситуації, коли попит часто обвалюється, може зробити її більш чутливою до несприятливих змін зовнішнього середовища. Зменшення виручки від реалізації з одночасною необхідністю погашення постійних кредитних зобов'язань може призвести до порушення фінансової ліквідності підприємства. Тим не менш, слід підкреслити, що використання кредитів, особливо інвестиційних, є вигідним для підприємства завдяки ефекту фінансового важеля. Підприємство може швидше розвиватися завдяки інвестиціям, що, у свою чергу, призводить до досягнення кращої конкурентної позиції та більших прибутків у майбутньому.

Щоб ліквідності та платоспроможності підприємства нічого не загрожувало, керівництво має вжити відповідних заходів. При нестійкому стані справ слід приділити увагу організаційній структурі та розвитку менеджменту. Можна створити внутрішню службу аудиту для мінімізації зловживань всередині компанії.

Ліквідність оцінюється за допомогою балансу та розрахунків на його основі коефіцієнтів ліквідності. Це дозволяє вчасно виявити відхилення показників ліквідності у бік мінімальних показників або надто сильного перевищення. У першій ситуації підприємство має протягом кількох місяців привести показники до норми. Аналіз ліквідності варто проводити одночасно з перевіркою прибутковості. Підприємства отримують більше доходу за мінімально можливих показників ліквідності. За такого підходу вдасться вчасно виявити проблеми з ліквідністю та заздалегідь вжити заходів для мінімізації ризиків. Це дасть можливість підприємству плідно вести господарську діяльність та отримувати дохід.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Таким чином, підбиваючи підсумок всьому вищесказаному, можна зробити висновок, що ліквідність організації є одним з важливих показників фінансового стану і грамотне управління їй дозволить не втратити платоспроможність і уникнути банкрутства.

На сьогоднішній день ліквідність виступає однією з основних характеристик фінансового стану підприємства, при цьому назріла потреба необхідності вдосконалення методики аналізу ліквідності та платоспроможності, та й загалом аналізу фінансового стану. Проблема управління ліквідністю посідає особливе місце у системі фінансового менеджменту будь-якої організації. Ліквідність сільськогосподарського підприємства є одним з важливих показників фінансового стану і грамотне управління нею дозволить не втратити платоспроможність і уникнути банкрутства. Відмінною рисою надійної та сталої організації є її здатність відповісти за своїми зобов'язаннями вчасно та в повному обсязі. При цьому незалежно від стадії життєвого циклу, на якому знаходиться організація, менеджмент змушений вирішувати завдання визначення оптимального рівня ліквідності, оскільки, з одного боку, недостатня ліквідність активів може призвести до неплатоспроможності та банкрутства, а з іншого боку, надлишок ліквідності може викликати зниження рентабельності.

Аналіз факторів від яких залежить значення показника ліквідності дозволив зробити висновки, що негативний ефект, який впливає на зниження ліквідності, можна компенсувати за допомогою емісії акцій і додаткового залучен-

ня коштів. Покращити перелічені фактори та підвищити ліквідність та платоспроможність підприємства можливо за рахунок згаданої роботи управлінського персоналу та трудового колективу. В умовах сучасної фінансової кризи та постійно зростаючого рівня інфляції склався фінансово-борговий тип підприємництва, що проявляється насамперед у відсутності власних капіталів підприємств та наявності джерел їх формування. Найбільш актуальними є проблеми зміцнення платіжної дисципліни, виведення підприємства з кризи неплатежів та стабілізації рівня сільськогосподарського виробництва.

Література:

1. Вовк В., Бугай В. Ліквідність та платоспроможність: економічна суть та експертна оцінка. Галицький економічний вісник. 2011. № 3. С. 169—173.
2. Гудзь О. Є. Діагностика та управління платоспроможністю в аграрних підприємствах. Сталій розвиток економіки. 2011. № 7 (10). С. 323—326.
3. Давиденко Н.М. Ліквідність та платоспроможність як показники ефективності фінансового менеджменту підприємства. Актуальні проблеми економіки. 2005. № 2. С. 36—40.
4. Добровольська, О. В. Сучасна система організації контролю за дебіторською заборгованістю підприємств. Вісник Запорізького національного університету. 2010. Вип. 1 (5), С. 5—11.
5. Дорошенко А.П. Оцінка ліквідності та платоспроможності в контексті діагностики загального фінансового стану підприємства. Ефективна економіка. 2010. № 3. URL: www.economy.nauka.com.ua
6. Іонін Є. Є. Розв'язання питань методологічного обґрунтування понять "платоспроможність" і "ліквідність". Актуальні проблеми економіки. 2004. № 6. С. 31—36.
7. Лахтіонова Л.А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання: монографія. Київ: КНТЕУ, 2001. 388 с.
8. Качула С.В. Державна фінансова політика соціального розвитку: монографія; Київ: КНТЕУ, 2019. 423 с.
9. Олександренко І.В. Діагностика ліквідності та платоспроможності підприємства. Актуальні проблеми економіки. 2014. № 6 (156). С. 419—426.
10. Ремньова Л.М. Управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства як складова фінансового менеджменту. Актуальні проблеми економіки. 2004. № 2 (32). С. 87—95.

11. Скопова, О. Сучасний стан відтворювального потенціалу аграрних підприємств. Вісник Сумського національного аграрного університету. 2020. № 4 (86). С. 49—53.

12. Халатур С. М., Бровко Л. І., Моруґа Т. О. Методологія оцінки ліквідності та платоспроможності сільськогосподарських підприємств. Економіка і держава. № 12. 2017. С. 56—60.

13. Katan L., Dobrovolska O., & Espejo J. M. R. (2018). Structural modeling of the financial support for the Ukrainian agrarian sector. Investment management and financial innovations. vol. 15 (3). pp. 199—211. [http://dx.doi.org/10.21511/imfi.15\(3\).2018.17](http://dx.doi.org/10.21511/imfi.15(3).2018.17)

14. Khalatur S., Masiuk Y., Kachula S., Brovko L., Karamushka O., Shramko I. (2021). Entrepreneurship development management in the context of economic security, Entrepreneurship and Sustainability Issues. vol. 9 (1). pp. 558—573. [https://doi.org/10.9770/jesi.2021.9.1\(35\)](https://doi.org/10.9770/jesi.2021.9.1(35)).

References:

1. Vovk, V. and Buhaj, V. (2011), "Liquidity and solvency: economic essence and expert assessment", Halyts'kyj ekonomichnyj visnyk, vol. 3, pp. 169—173.

2. Hudz', O. Ye. (2011), "Diagnosis and management of solvency in agricultural enterprises", Stalyj rozvytok ekonomiky, vol. 7 (10), pp. 323—326.

3. Davydenko, N.M. (2005), "Liquidity and solvency as indicators of the efficiency of financial management of an enterprise", Aktual'ni problemy ekonomiky, vol. 2, pp. 36—40.

4. Dobrovol's'ka, O. V. (2010), "Modern system of organization of control over receivables of enterprises", Visnyk Zaporiz'koho natsional'noho universytetu, vol. 1 (5), pp. 5—11.

5. Doroshenko, A.P. (2010), "Assessment of liquidity and solvency in the context of diagnosing the general financial condition of the enterprise", Efektyvna ekonomika, vol. 3, available at: www.economy.nauka.com.ua (Accessed 07 Nov 2022).

6. Ionin, Ye. Ye. (2004), "Solving issues of methodological substantiation of the concepts "solvency" and "liquidity", Aktual'ni problemy ekonomiky, vol. 6, pp. 31—36.

7. Lakhtionova, L.A. (2001), Finansovyy analiz sub'yektiv hospodaryuvannya [Financial analysis of business entities], KNEU, Kyiv, Ukraine.

8. Kachula, S.V. (2019), Derzhavna finansova polityka sotsial'noho rozvytku [State financial policy of social development], KNTEU, Kyiv, Ukraine.

9. Oleksandrenko, I.V. (2014), "Diagnostics of liquidity and solvency of the enterprise", Aktual'ni problemy ekonomiky, vol. 6 (156), pp. 419—426.

10. Remn'ova, L.M. (2004), "Management of liquidity and solvency of an enterprise as a component of financial management", Aktual'ni problemy ekonomiky, vol. 2 (32), pp. 87—95.

11. Skopova, O. (2020), "The current state of the reproductive potential of agricultural enterprises", Visnyk Sums'koho natsional'noho ahrarnoho universytetu, vol. 4 (86), pp. 49—53.

12. Halatur, S.M., Brovko, L.I. and Moruga, T.O. (2017), "Methodology for assessing the liquidity and solvency of agricultural enterprises", Ekonomika ta derzhava, vol. 12, pp. 56—60.

13. Katan, L., Dobrovolska, O., and Espejo, J. M. R. (2018), "Structural modeling of the financial support for the Ukrainian agrarian sector", Investment management and financial innovations, vol. 15(3), pp. 199—211. [http://dx.doi.org/10.21511/imfi.15\(3\).2018.17](http://dx.doi.org/10.21511/imfi.15(3).2018.17)

14. Khalatur, S. Masiuk, Y. Kachula, S. Brovko, L. Karamushka, O. and Shramko, I. (2021), "Entrepreneurship development management in the context of economic security", Entrepreneurship and Sustainability Issues, vol. 9 (1), pp. 558—573. [https://doi.org/10.9770/jesi.2021.9.1\(35\)](https://doi.org/10.9770/jesi.2021.9.1(35))

Стаття надійшла до редакції 09.11.2022 р.

www.dy.nayka.com.ua

Електронне фахове видання

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток

Виходить 12 разів на рік

включено до переліку наукових фахових видань України
з питань **ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**
(Категорія «Б»)

Наказ Міністерства освіти і науки України
від 28.12.2019 №1643

Спеціальність 281

e-mail: economy_2008@ukr.net
тел.: (044) 223-26-28, (044) 458-10-73